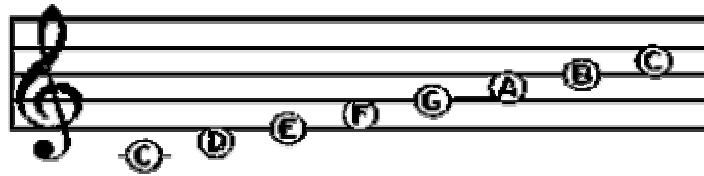

Muziek Theorie

1ste jaar

Theorie

A. HERHALING ALGEMENE MUZIEKTHEORIE.....	3
1. hoofd- en nevenakkoorden.....	3
2. melodiebouw.....	5
3. versieringsnoten.....	5
4. letterakkoorden.....	6
B. DE KWART-SIXT LIGGING	7
DE KWARTSIXT LIGGING ALS WISSEL AKKOORD OF VERTRAGING	7
1. herhaling; het cadentieel kwartsixt akkoord.....	7
2. de kwartsixt ligging als wisselakkoord of vertraging op I.....	8
3. de kwartsixt ligging als wisselakkoord of vertraging op V.....	10
4. het tonica pedaal	12
De dominant boven het tonica pedaal	12
Alle hoofdfuncties boven het tonica pedaal.....	13
Tussendominanten wisselnoten, versieringsnoten en chromatiek boven een tonicapedaal.	15
5. het dominant-pedaal.....	16
DOORGAANDE AKKOORDEN IN KWARTSIXT LIGGING	17
1. functionele werking.....	17
2. doorgaand akkoorden in kwartsixt ligging tussen hoofdakkoorden in grondligging en sixtligging. 19	
3. doorgaande akkoorden in kwartsixt ligging in een dalende baslijn	21
4. andere doorgaande akkoorden in kwartsixt ligging	22
C. MELODIEBOUW EN BEGELEIDINGEN.....	22
D.VORMSCHEMA'S	22

A. Herhaling Algemene Muziektheorie

1. hoofd- en nevenakkoorden

a. functionele werking

Er zijn eigenlijk maar drie krachten werkzaam in tonale muziek. Een akkoord drukt meestal slechts één van deze drie functies uit;

TONICA: rust, slot-gevoel, evenwicht, statisch....

DOMINANT: beweging, spannings-gevoel, wankel, dynamisch, tonale spanning (leidtoon)

SUBDOMINANT: potentiële onrust, aanbrengen van de dominant, plagale spanning...

De hoofdakkoorden hebben meestal een ondubbelzinnige betekenis.

I ----- Tonica

II en IV ----- Subdominant

V ----- dominant

Bij de nevenakkoorden is de functie contextgevoelig (zie ook akkoordverloopschema)

II is doorgaans subdominant, maar kan in bepaalde omstandigheden ook dominant klinken.

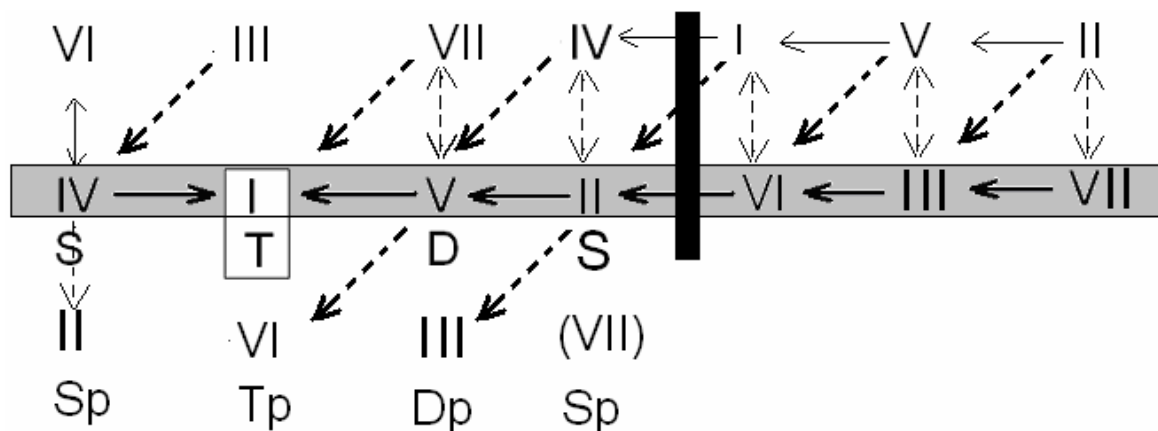
III klinkt naar gelang de context als een tonica of als een dominant akkoord.

Etc.

b. akkoordverloopschema

Dit schema dient om te helpen bij de keuze van de opeenvolging van de akkoorden.

Vanuit I kan je in principe overal naartoe...

c. liggingen

De verhouding tussen een akkoord en zijn basnoot.

Grondligging: de basnoot is de grondnoot.

Sixt ligging: de basnoot is de terts van het akkoord.

De verhouding tussen de basnoot en de topnoot.

De topnoot kan de grondnoot, de terts of de kwint van het akkoord zijn (of de septiem)
(We duiden dit boven de notenbalk aan.)

De gebruikte afstanden tussen de verschillende akkoordnoten.

Enge ligging: de akkoordnoten volgen elkaar van boven naar onder op

Wijde ligging: er is een akkoordnoot tussen de opeenvolgende stemmen weggelaten

Gemengde ligging: combinatie van eng en wijd.

d. Dubbelingsregels

Grondliggig:

De belangrijkste regel voor akkoorden op alle graden is: dubbeling van de grondnoot.
Uitzondering #1: de Vde graad - voorafgegaan door de dominant! - heeft een dubbele terts.
Uitzondering #2: bij de VIIde graad kan je best de grondnoot (=leidtoon) niet dubbelen.
(N.B.: VII in grondliggig komt overigens zeer zelden voor.)

Sixt ligging:

Sixtliggig van de hoofdakkoorden I, IV en V:
Dubbel de kwint of de grondnoot van het akkoord, niet de terts (die ligt in de bas.)

Sixtliggig van de nevenakkoorden

II 6: dubbel de basnoot (= de terts van het akkoord, deze noot is ook de IVde graad.)

VII6 : dubbel de basnoot (= de terst van het akkoord) of de kwint van het akkoord (nooit de grondnoot, dat is de leidtoon)

III6 en VI6 worden respectievelijk gezien als V met sixtversiering en I met sixtversiering. omdat de basnoot een hoofdfunctie heeft.

e. Verbindingsregels

Samengevat:

Kwintverbindingen:

- Gemeenschappelijke noot en dichtstbijzijnde noten opzoeken
- Gemeenschappelijke noot, dichtstbijzijnde en sprongetje. De verbinding veroorzaakt een positiewijziging, van enge naar wijde ligging of omgekeerd.
- Tegenbeweging

Secondeverbindingen

- Tegenbeweging!!
- Parallele tersten en tegenbeweging (positiewijziging.)
- Opgelet voor de verbinding V – VI : de leidtoon stijgt, en VI heeft een dubbele terts.

Tertsverbindingen

- Twee gemeenschappelijke noten en dichtstbijzijnde noot opzoeken
- Tegenbeweging (alleen bij een dalende terts, niet bij een stijgende sixt)
- Uitwisseling van gemeenschappelijke noten (positie wijziging)

Enkele regels voor het **dominant septiemakkoord**:

- Aanbrengen met aangeslagen of voorbereide septiem
- De septiem lost altijd dalend op
- Bij V7 – I is het septiemakkoord best onvolledig (geen kwint)
- Bij V7 – VI is het septiemakkoord best volledig (geen dubbeling)

Akkoorden in sixt ligging verbinden met akkoorden in grondliggig, en met andere akkoorden in sixtliggig:

- Zie dubbelingsregels en cliché's met sixtakkoorden in cursus 3de jaar AMT

f. Cadensen

Een cadens is een **rustpunt** in de muziek.

Melodisch is er bij een cadens veelal een **dalende** lijn.

Ritmisch is er bij een cadens vaak het gebruik van **langere notenwaarden** of **rusten**.

Harmonisch komen we bij cadensen **bepaalde akkoordopvolgingen** tegen:

Naam	Akkoorden	“gevoel”	bovendien
Volmaakte cadens	V-I	Rust, slot, thuiskomen, het is gedaan...	Bij definitief slot best octaaflijging.
Bedrieglijke cadens	V-VI	onverwacht slot, je verwacht de tonica, maar krijgt de Tp	de bas is de bedrieger (die zingt VI i.p.v. I). Dubbele terts op VI. Gevolgd door IV of V.
Halve cadens	Einde op V of V7 (voorafgegaan door I of IV)	Spanning, verwachting, er komt nog wat...	Het dominant septiem akkoord vergroot de spanning nog.
Plagale cadens	I-IV-I	Uitbreiding van de volmaakte cadens.	Cadens zonder leidtoonspanning.

2. melodiebouw

a. intervallen

Zie cursus AMT 1ste jaar

b. melodisch curve

Zie cursus AMT 1ste jaar

c. melodisch ritme

Zie cursus AMT 2de jaar

d. motief

Zie cursus AMT 2de jaar

e. vorm

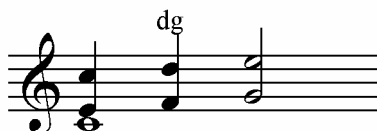
Zie cursus AMT 3de jaar

3. versieringsnoten

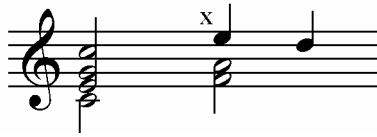
a. wisselnoten

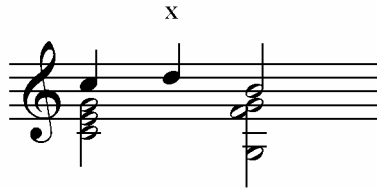
b. doorgangsnoten

c. aanspringende noten

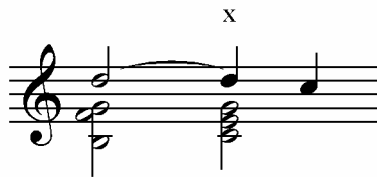
d. afspringende noten

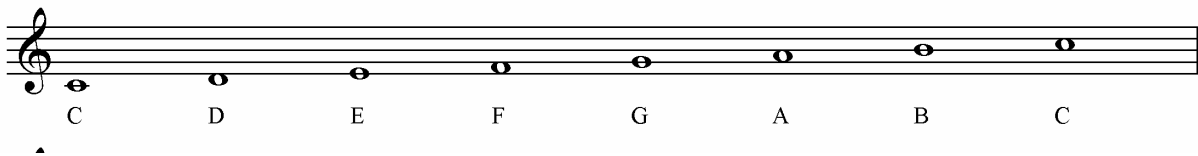
e. vooruitneming

f. vertraging

4. letterakkoorden

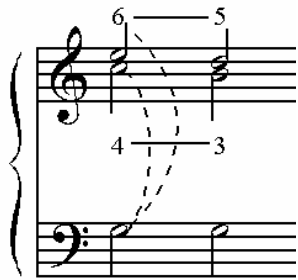

- Grote drieklank: -----C
- Kleine drieklank -----Cm
- Dominant septiemakkoord: -----C7
- Kleine drieklank met verlaagde kwint (IIde graad in kleine tertstoonarden) : -----Cm^(b5)
- Drieklank in sixt ligging -----C/E
- (Cadentieel) kwart sixt akkoord -----C/G

B. de kwart-sixt ligging

De kwartsixt ligging als wissel akkoord of vertraging

1. herhaling; het cadentieel kwartsixt akkoord

$V_6 - \frac{5}{4 - 3}$

- Het *cadentieel kwart-sixt-akkoord* komt, zoals z'n naam laat vermoeden voor in **cadenzen** (volmaakte en halve).
- Het is een **versierings** akkoord op de V^{de} graad dat ontstaat uit verschillende versieringen die we reeds zagen.
- Het dankt zijn **naam** aan de verhouding tussen de basnoot en de topnoten. Ten opzichte van de bas is er (naast een octaafnoot die in het vb. weggelaten is) een kwart en een sixt.
- Hoewel het de **noten van de Iste** graad heeft becijferen we het toch als "V". De **V^{de} graad in de bas** dringt namelijk heel sterk zijn functionele werking op.

- 4-3: De kwart wordt *meestal* dalend, of als vertraging aangebracht en lost altijd op naar de terts (=de leidtoon).
- 6-5: De sixt word *meestal* dalend, of als vertraging aangebracht en lost dalend op naar de kwint of stijgend naar de septiem.

Als vertraging van het tonica akkoord.

I $V_6 - \frac{5}{4 - 3}$ I

Het notenvoorbeeld spreekt voor zich. In tegenbeweging (→) worden de kwart en de sixt stijgend aangebracht.

I V

Als vertraging- & doorgangsakkoord tussen IV en V

I $V_6 - \frac{5}{4 - 3}$ I

In de IV^{de} graad ligt de kwart al klaar. De sixt op V werkt als een doorgangsnoot tussen de grondnoot van IV en de kwint van V. De sixt kan, i.p.v. op te lossen naar de kwint, ook naar de septiem stijgen. (→)

I IV V I

Als doorgangsakkoord tussen IV (met 6) en V (eventueel met 7)

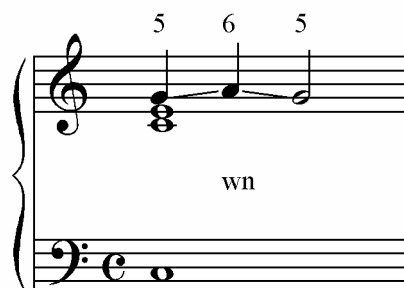
I IV $V_6 - \frac{5}{4 - 3}$ I

Het notenvoorbeeld spreekt voor zich. Merk op dat in het voorbeeld het septiem akkoord op de V^{de} graad volledig is! De leidtoon zit een een middenstem. En kan dus dalen. Om hem toch stijgend te laten oplossen kan men een onvolledig slotakkoord schrijven. (→)

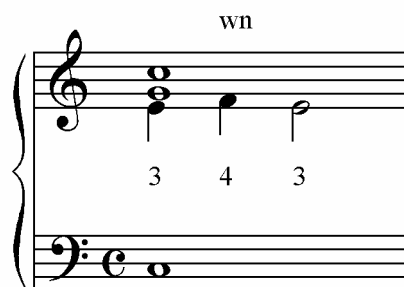

2. de kwartsixt ligging als wisselakkoord of vertraging op I

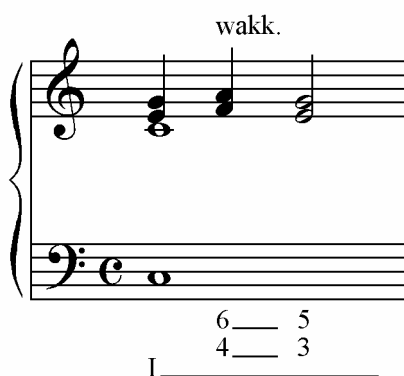
Op het tonica akkoord kunnen we (net als op het akkoord van de subdominant) een sixtversiering, als wisselnoot schrijven:

Op het tonica akkoord kunnen we ook een stijgende versiering, als wisselnoot van de terts schrijven:

Als we beide versieringen samen toepassen, krijgen we een soort “wisselakkoord”. De tonicafunctie blijft de hele maat behouden, maar op het moment dat beide wisselnoten klinken, hoor je wel de noten van de subdominant. Die subdominant ligt in kwartsixt ligging (met de kwint van het akkoord in de bas.) Omdat de **tonicafunctie** behouden blijft, becijferen we het **wisselakkoord** zonder de graad erbij te vermelden.

Op dezelfde manier kunnen we een bij **tonica** akkoord, dat **voorafgegaan** wordt **door een** akkoord van de **subdominant**, de kwartsixt ligging boven het tonica akkoord als **vertraging** toepassen.

IV $\begin{matrix} 6 & - & 5 \\ 4 & - & 3 \end{matrix}$
I

Als de tonica voorafgegaan wordt door de **subdominant** op de **IIde toontrap**, dan kan **alleen de kwart** als vertraging aangebracht worden

II I

Als we deze versieringen uitwerken in **koorstijl** ontstaan er tal van mogelijkheden.

I IV I

$\begin{matrix} 6 & - & 5 & & 6 & - & 5 & & 6 & - & 5 & & 6 & - & 5 & & 6 & - & 5 \\ 4 & - & 3 & & 4 & - & 3 & & 4 & - & 3 & & 4 & - & 3 & & 4 & - & 3 \end{matrix}$

Bestudeer ook nog volgende voorbeelden..

I I I

Maak nu vrije oefeningen met gebruik van wisselakkoorden en vertragingssakkoorden op I.

3. de kwartsixt ligging als wisselakkoord of vertraging op V

We k nnen al de **cadentiele kwart sixt ligging op de dominant**. Maar tot nu toe gebruikten we dat steeds als  nmalig vertragend-, doorgaand- of wisselakkoord.

We kunnen het nu ook toepassen als een r eks versieringen op de dominant.

Deze toepassing lijkt sterk op de kwart sixt ligging op de eerste graad, maar nu kunnen we de **septiem** ook inschakelen. Op het moment dat de septiem klinkt **mag de terts of de kwint even afwezig** zijn. Maar vlak voor de oplossing toch best de terts (de leidtoon) laten horen en de kwint weglaten.

Voorbeelden:

Op de tonica

A musical score for piano in C major, 4/4 time. The right hand plays a sequence of chords: C4 (root), C5 (first inversion), C6 (second inversion), C7 (third inversion), and finally C8 (octave). The left hand plays a steady eighth-note accompaniment: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5.

Op de dominant

A musical score for piano in C major, 4/4 time. The right hand plays a sequence of chords: G4 (root), G5 (first inversion), G6 (second inversion), G7 (third inversion), and finally G8 (octave). The left hand plays a steady eighth-note accompaniment: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4.

V 6 5 6 5 6 7 6 7 6 7 6 5 6 5 6 5 6 5 7 I

4 3 4 3 4 5 4 3 4 5 4 3 4 3 4 3 4 3

Met wat fantasie kan je mooie resultaten bereiken

Becijfer en analyseer dit voorbeeld:

A musical score for piano in C major, 4/4 time. The right hand plays a sequence of chords: C4 (root), C5 (first inversion), C6 (second inversion), C7 (third inversion), and finally C8 (octave). The left hand plays a steady eighth-note accompaniment: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5.

Becijfer en analyseer dit voorbeeld:

A musical score in 6/8 time, key of B-flat major. The right hand (treble clef) starts with a quarter rest followed by eighth notes G4, A4, Bb4, C5, Bb4, A4, G4. The left hand (bass clef) starts with a half note Bb3, followed by quarter notes G3, A3, Bb3, C4, Bb3, A3, G3. The piece concludes with a final chord of Bb4, G4, F4.

A musical score in 6/8 time, key of B-flat major. The right hand (treble clef) starts with a quarter rest followed by eighth notes G4, A4, Bb4, C5, Bb4, A4, G4. The left hand (bass clef) starts with a half note Bb3, followed by quarter notes G3, A3, Bb3, C4, Bb3, A3, G3. The piece concludes with a final chord of Bb4, G4, F4.

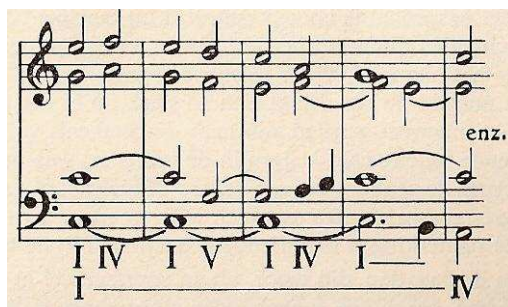
Maak nu zelf een kleine compositie voor vier stemmen op I en V met kwartsixt liggingen als versiering.

4. het tonica pedaal

Wanneer de basstem de tonica aanhoudt, kunnen de drie bovenstemmen niet alleen figuraties maken met de kwart sixt ligging, maar ook echt andere functies doorlopen. We spreken dan over een “**tonica pedaal**” (zoals een organist die met een voet één pedaal ingedrukt houdt en met z’n handen verschillende akkoorden erboven speelt.)

Een tonica pedaal vind je meestal terug bij het **begin, of op het einde van een compositie**. In het begin, om de luisteraar te doordringen met de tonica, op het einde als een soort van coda, waar de bas de grondnoot laat horen terwijl de bovenstemmen nog even motieven uit de compositie laten horen, en daarbij dus verschillende akkoorden en functies doorlopen.

De becijfering van zo’n pedaal gebeurt dan ook in twee lagen: onderaan een “I” die de liggende basnoot weergeeft, daarboven de verschillende toontrappen (en dus functies) die doorlopen worden.

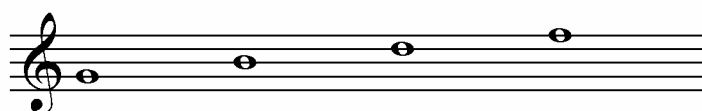

The image shows a musical score with two staves. The upper staff contains a melodic line with eighth and quarter notes. The lower staff contains a bass line with a constant tonic note (C) and moving upper notes. Below the bass line, two layers of Roman numerals are shown: the bottom layer has 'I' under each measure, and the top layer has 'I IV I V I IV I IV' under the corresponding measures. The word 'enz.' is written at the end of the upper staff.

De dominant boven het tonica pedaal

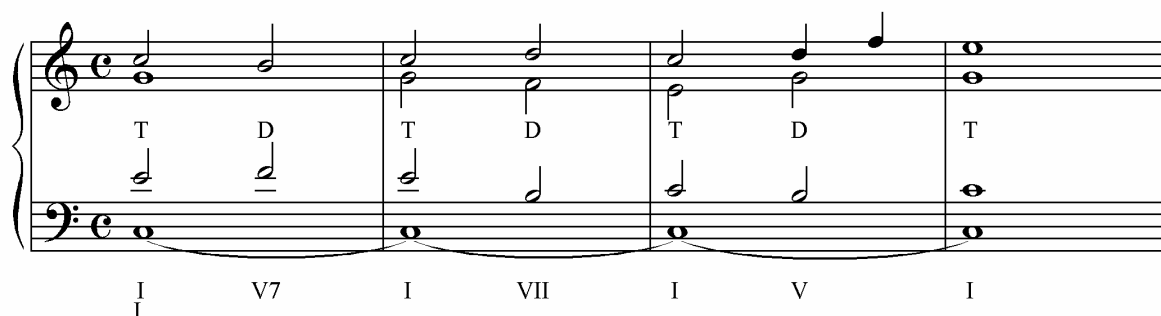
In een koorzetting blijven er nog 3 stemmen over boven het pedaal.

Elke combinatie van drie van de vier noten van het dominant septiem akkoord kunnen de dominant functie boven een tonica pedaal weergeven. Toch is de leidtoon daar best altijd bij. De regel dat de leidtoon stijgend, en de septiem dalend oplost vergeet je beter niet.

A single musical staff in treble clef showing the notes of a dominant seventh chord: G4, B4, D5, and F5.

dominant septiem akkoord

The image shows a musical score with two staves. The upper staff shows a sequence of chords: T, D, T, D, T, D, T. The lower staff shows the corresponding notes: C, G, C, F, C, D, C. Below the lower staff, Roman numerals are shown: I, V7, I, VII, I, V, I. A dashed box encloses the last two measures.

zonder kwint

zonder sol

“volledig”

Een voorbeeldje uit de literatuur:

Mozart, sonate KV 310 (300d) (1778) voor Piano, deel 1: “Allegro maestoso”

Alle hoofdfuncties boven het tonica pedaal

Op dezelfde manier kunnen we boven een tonicapedaal de drie hoofdfuncties (Tonica Subdominant en Dominant) met elkaar afwisselen. Volg daarbij de opeenvolgingen uit het akkoordverloopschema. (zie pagina 3)

Opgelet voor parallele kwinten bij het verbinden van onder andere I en II....

Enkele voorbeeldjes uit de literatuur:

Mozart, Sonate voor piano, KV 283 (186h) (1775), deel 3; Presto

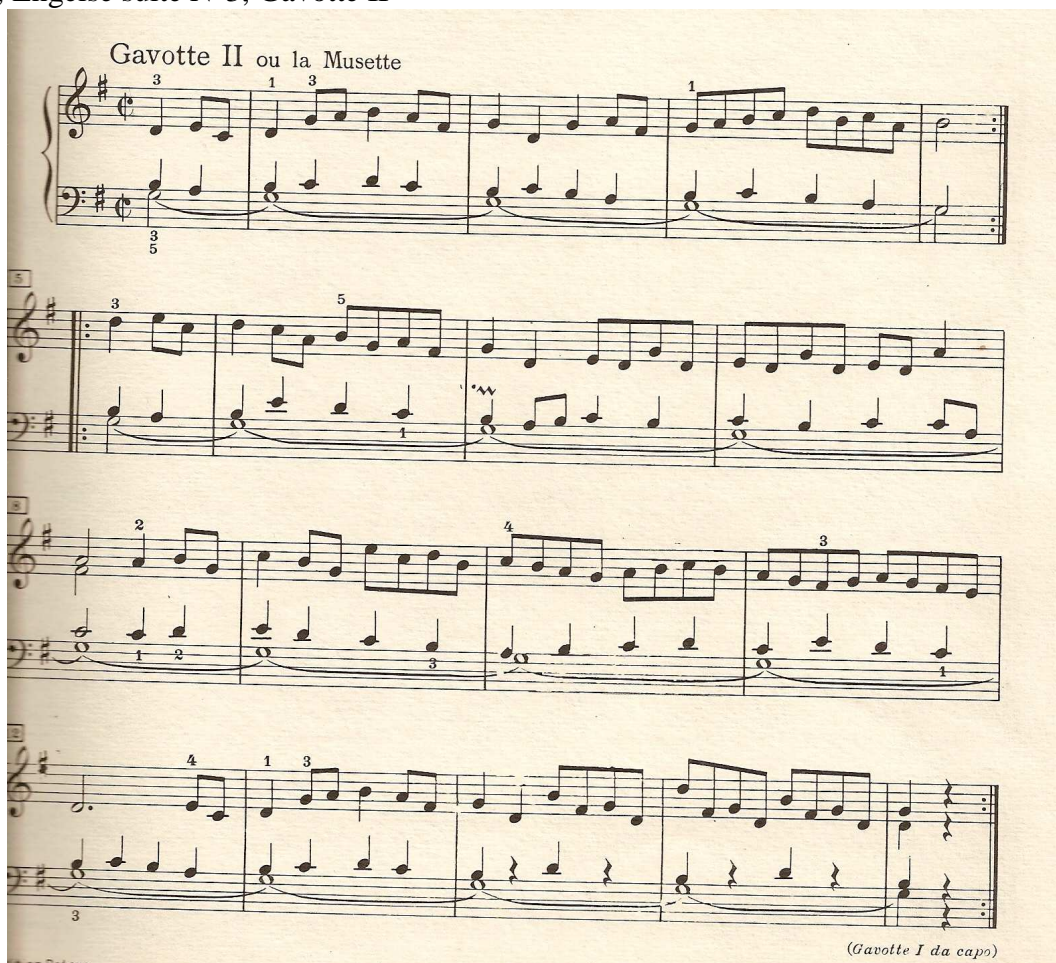

I

Haydn, Sonate in F, fragment.

Bach, Engelse suite N°3, Gavotte II

5. het dominant-pedaal

Doorgaande akkoorden in kwartsixt ligging

1. functionele werking

Doorgaande akkoorden in kwartsixt ligging ontstaan toevallig door figuraties – doorgangs- en wisselnoten, vertragingen en appoggiaturen – in de vier stemmen.

Deze akkoorden bezitten nauwelijks een eigen functionele waarde. Ze hebben een versierende functie in een aangehouden akkoord of overbruggen de verbinding van een akkoord naar een volgend akkoord.

Daarom worden ze ook **niet** becijferd met een Romeins cijfer – dat naast de toontrap waarop het akkoord gebouwd is meestal ook de functie uitdrukt (denk aan het cadentieel kwartsixt akkoord: de noten van I becijferd met V omdat het een dominant functie uitoefent.) We schrijven :

(6)
VI (4) IV

In dit voorbeeld zingt de bas een doorgangsnoot tussen VI en IV. Op de tweede tel van deze maat klinken dus de noten van I. We becijferen het met 64 tussen haakjes, omdat het akkoord toevallig ontstaat door de figuratie.

Toch vind ik dat sommige kwartsixt liggingen, al is het maar heel licht, toch hun eigen functie uitdrukken. In het volgende voorbeeld kan je moeilijk loochenen een dominant functie te horen tussen I en I6. Of een akkoord in kwartsixt ligging een doorgaand karakter heeft, of misschien toch een eigen functie uitdrukt, is dus zoals zoveel in harmonie, een beetje contextgevoelig.

dg

wn

I dg I6

of

I V6 I6

4

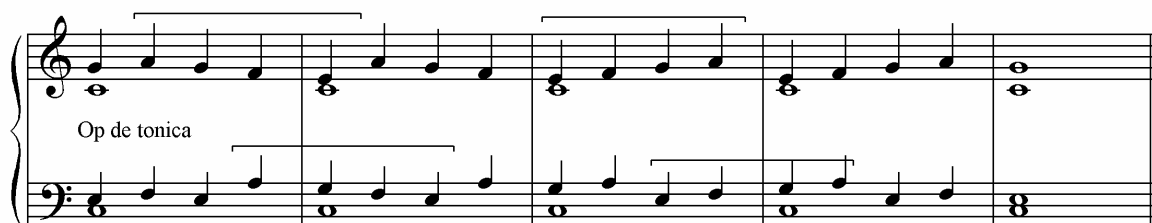
?

Voor we beginnen aan doorgaande akkoorden in kwartsixtligging nog even herhalen;
Cadentieel kwartsixt akkoord: (zie ook pagina 7)

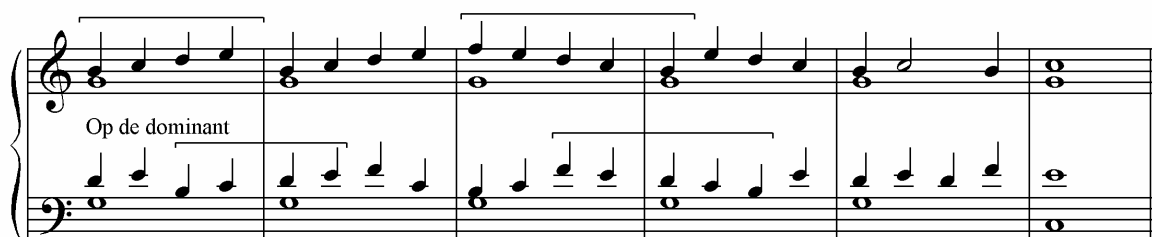

I IV V₆ - $\frac{5}{4}$ - $\frac{3}{7}$ I

De kwartsixt ligging als wissel-akkoord of vertraging boven I of V (zie ook pagina 8 en 10)

Op de tonica

Op de dominant

V $\frac{6}{4}$ $\frac{5}{3}$ $\frac{6}{4}$ $\frac{5}{3}$ $\frac{6}{4}$ $\frac{7}{5}$ $\frac{6}{4}$ $\frac{7}{3}$ $\frac{6}{4}$ $\frac{7}{5}$ $\frac{6}{4}$ $\frac{5}{3}$ $\frac{6}{4}$ $\frac{5}{3}$ $\frac{6}{4}$ $\frac{5}{3}$ $\frac{6}{4}$ $\frac{5}{3}$ $\frac{6}{4}$ $\frac{5}{3}$ $\frac{7}{4}$ I

Op de volgende bladzijden voorbeelden van

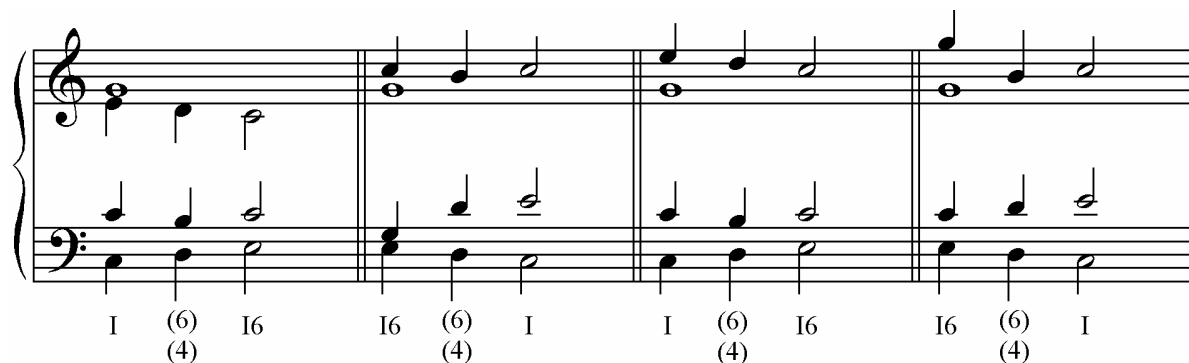
- **Doorgaande akkoorden in kwartsixtligging tussen grond- en sixt ligging van een akkoord.**
- **Doorgaande akkoorden in kwartsixtligging in een dalende baslijn** (met tertsdubbeling in het “bron-akkoord”)
- **Doorgaande akkoorden in kwartsixtligging in een drieklank in de bas (op I, II of IV**
- **Doorgaande akkoorden bij II – I of IV – I.**

2. doorgaand akkoorden in kwartsixt ligging tussen **hoofdakkoorden** in grondligging en sixtligging.
 - a. doorgaande kwarsixt ligging tussen I en I in sixtligging

Dit is de beweging van de bas:

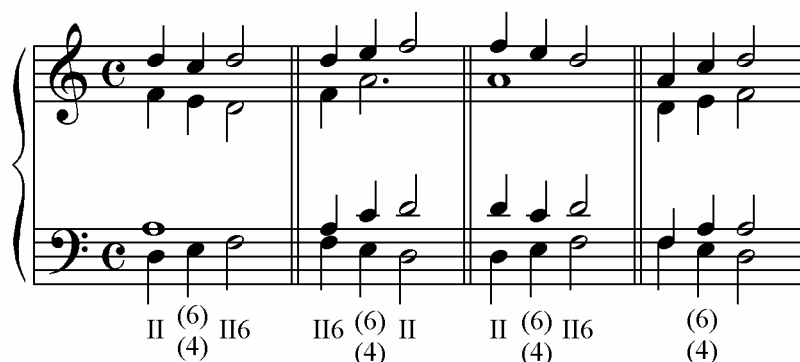

Zo kan je deze akkoordopeenvolgingen bijvoorbeeld realiseren:

- b. doorgaande kwarsixt ligging tussen II en II in sixtligging

Bij deze verbindingen kan het gebeuren dat bepaalde akkoorden de dubbelingsregels niet helemaal volgen. In onderstaand partituurtje zie je bijvoorbeeld een II in sixtligging met grondnootdubbeling (in plaats van?.....)

3. doorgaande akkoorden in kwartsixt ligging in een dalende baslijn

Al deze verbindingen zijn het makkelijkst te realiseren naar het model van

VI – doorgaand kwartsixt akkoord – IV:

met een gedubbelde terts op het eerste akkoord. (De normale ligging van een VIde graad na de verbinding V-VI)

- a. doorgaande kwarsixt ligging tussen VI en IV (of II in sixt ligging)

MODEL

VI (6) (4) IV VI (6) (4) II6

- b. doorgaande kwarsixt ligging tussen IV en II (of VII in sixt ligging)

- c. doorgaande kwarsixt ligging tussen I en VI (of IV in sixtligging)

(2X3) (2X3) (2X3)
I (6) (4) VI (6) (4) IV (6) (4) II V7 I

- d. doorgaande kwarsixt ligging tussen II en V in sixtligging

Na de tweede graad in grondligging (met gedubbelde terts) kan een doorgaand kwartsixt akkoord alleen uitmonden in een V in sixt-ligging. (VII in grondligging wordt immers niet gebruikt.)

(2X3) (2X3) (2X3) (2X3)
I (6) (4) VI (6) (4) IV (6) (4) II (6) (4) V6 I

4. andere doorgaande akkoorden in kwartsixt ligging
 - a. de bas = drieklank op I of II of IV
 - b. de bas = dalende seconde IV – I6 of II – I

C. Melodiebouw en begeleidingen

D. Vormschema's

E. Compositieopdrachten

